

VALSTYBĖS TEIKIAMŲ INFORMACINIŲ TECHNOLOGIJŲ IR TELEKOMUNIKACIJŲ PASLAUGŲ ŽEMĖLAPIS

SANTRAUKA

Pastaruoju metu vis dažniau pastebimas valdžios¹ dalyvavimas ar ketinimas dalyvauti ne tik su tiesioginėmis valdžios funkcijomis siejamoje, bet ir komercinėje veikloje. Viena tokių veiklų – informacinių technologijų ir telekomunikacijų (ITT) paslaugų² teikimas.

Lietuvos teisinėje bazėje nėra aiškios takoskyros tarp funkcijų, kurias turėtų vykdyti valstybinis, o kurias privatus sektorius ITT paslaugų rinkoje. Kaip ir nėra kriterijų, pagal kuriuos būtų galima nustatyti šią ribą.

Didelė valstybinio kapitalo juridinių asmenų (*angl.* State-Owned Enterprises, SOE) teikiamų ITT paslaugų įvairovė, šių ūkio subjektų išsibarstymas po skirtingas

kontroliuojančias institucijas, skirtingų konkuravimo būdų³ pasirinkimas rodo, kad valstybės veikimas ITT paslaugų rinkoje yra chaotiškas.

Valstybė nėra nustačiusi vieningų kriterijų, kurie leistų jai kiekvienu atveju pagrįstai nuspręsti, ar pradėti teikti ITT paslaugą ir kokį konkuravimo būdą rinktis. Tai kelia abejones jau priimtų sprendimų efektyvumu.

Stebimi valstybinių ITT paslaugų plėtros procesai ir kliūčių valstybinio kapitalo juridinių asmenų veiklos plėtrai nebuvimas leidžia manyti, kad ši chaotiškos plėtros tendencija išliks.

I. VALSTYBINIŲ ITT PASLAUGŲ PLĖTROS PAVYZDŽIAI

Valstybinio kapitalo juridinių asmenų suaktyvėjimas juntamas ITT sektoriuje pasireiškia valdžios turimos infrastruktūros, teikiamų ITT paslaugų spektro plėtra,

infrastruktūros ir valstybės valdomų informacinių išteklių konsolidavimo planavimu ir vykdymu – t. y. pavienių didesnių arba mažesnių iniciatyvų kūrimu.

¹ Sąvokos valdžia ar valstybinio kapitalo (valstybės lėšomis finansuojamas) juridinis asmuo šiame darbe vartojami kaip sinonimai, taip pat jos atitinka bet kokios juridinės formos asmenį, kuris finansuojamas iš neprievačių lėšų ir kuris bet kokiam kitam, nei jis pats, asmeniui teikia ir (arba) siūlo vieną ar kelias savo pačios sukurtas ITT paslaugas.

² ITT paslauga šios analizės kontekste suprantama kaip ekonominė gėrybė, kurią sudaro elektroninės informacijos apdorojimo ir

perdavimo priemonės ir metodai, jų kūrimas ir teikimas. ITT paslaugos ir valstybinio kapitalo juridiniai asmenys, kuriuos daugiau nei 50 proc. kontroliuoja valstybė, ir jų kitiems fiziniams ir (arba) juridiniams asmenims teikiamos ITT paslaugos bus pagrindiniai analizės objektai.

³ Pagal tai, ar paslauga teikiama tik valstybiniam sektoriui ir tai, ar paslauga teikiama ir privataus sektoriaus, išskirtini 4 konkuravimo būdai (žr. 4 lentelę).

VšĮ „Plačiajuostis internetas“

Ši įstaiga įregistruota 2005 m., jos veiklos tikslas sietas su Lisabonos strategijos bei veiksmų plano „eEurope 2005“ nuostatų įgyvendinimu, vėliau, nuo 2015 m., – su Europos Komisijos „Europos skaitmeninėje darbotvarkėje“ numatytu siekiu – iki 2020 m. užtikrinti spartų (30 Mb/s ir daugiau) plačiajuostį ryšį visiems Europos Sąjungos (ES) piliečiams.

Per daugiau kaip 10 m. VšĮ „Plačiajuostis internetas“ įgyvendino: projektą „Kaimiškųjų vietovių informacinių technologijų plačiajuostis tinklas“ (RAIN), RAIN1, „Plačiajuosčio ryšio infrastruktūros plėtra kaimo vietovėse“ (PRIP). Šiuo metu įgyvendinamas PRIP2, pradėti naujo „Naujos kartos interneto prieigos plėtros investicinis projekto“ (NKP IP) planavimo darbai.

Projektų metu VšĮ „Plačiajuostis internetas“ tiesė šviesolaidines ryšio linijas tose teritorijose, kur joks kitas operatorius neteikė interneto ar kitų duomenų perdavimo paslaugų. Tai dažniausiai buvo kaimiškosios vietovės. Projektų metu ši įstaiga tiesė šviesolaidinio ryšio pagrindinį (magistralinį) tinklą. Buvo tikimasi, kad kiti operatoriai naudosis VšĮ „Plačiajuostis internetas“ didmeninėmis duomenų perdavimo paslaugomis, nuties savo prieigos (paskutinės mylios) tinklus ir jais teiks mažmenines interneto prieigos paslaugas vartotojams.

Projektų metu prie interneto prijungtos kaimiškosios seniūnijos, savivaldybės, mokymo įstaigos, gyventojai, kaimo bendruomenės, žemės ūkio sektoriuje veikiantys juridiniai asmenys.

Iki šiol ši įstaiga tiesė tik šviesolaidines ryšio linijas, dažniausiai pagrindiniame tinkle. Tačiau įgyvendinant naujausią NKP IP, planuojama tiesti prieigos tinklus – ir ne tik šviesolaidinėmis ryšio linijomis, bet ir statant bokštus. Tai reiškia, kad vartotojui galės būti teikiamos ne tik fiksuotojo, bet ir judriojo ryšio interneto prieigos paslaugos.

1 lentelė. VšĮ „Plačiajuostis internetas“ infrastruktūros plėtros chronologija, nutiestų linijų kiekis, km, kaina, mln. Eur

Projekto pavadinimas	Įgyvendinimo laikotarpis	Nutiesta šviesolaidinio ryšio linijų	Projekto kaina, mln. Eur
RAIN	2005-2008 m.	3 357 km	21,4
RAIN2	2009-2013 m.	5 775 km	60
PRIP	2014-2015 m.	485 km	5,9
PRIP2	2016-2018 m.	planuojama 340 km	n/d
NKP IP	2017-2020 m.	n/d	35

Šaltinis. www.plačiajuostis.lt

VšĮ „Plačiajuostis internetas“ projektų įgyvendinimui išleista ne mažiau nei 87 mln. Eur, NKP IP, kaip nurodyta planavimo dokumentuose, kainuos dar apie 35 mln. Eur. Atsižvelgiant į tai, kad dėl didėjančio emigracijos masto gyvenančiųjų kaimiškose vietovėse skaičius nuolat mažėja, šių investuotų milijonų įtaka produktyvumo ir ekonomikos augimui, kurio tikimasi, mažėja. Siekiamas tikslas – suteikti galimybę naudotis sparčiu internetu kiekvienam Lietuvos gyventojui, lieka be tikslinės auditorijos.

AB Lietuvos radijo ir televizijos centras

AB Lietuvos radijo ir televizijos centras veikia nuo 1926 m., kuomet bendrovė pradėjo siųsti radijo transliacijas, o nuo 1957 m. – ir televizijos programas. Nuo 2001 m. AB Lietuvos radijo ir televizijos centro veiklų sąrašą papildė duomenų perdavimo, naudojant WiMax technologiją, paslaugomis. 2012 m. pradėjo veikti modernus duomenų centras. Susidūrus su WiMax technologijos ribotumu, 2015 m. nuspręsta šią duomenų perdavimo technologiją pakeisti pažangesne itin didelę duomenų perdavimo spartą leidžiančia pasiekti LTE technologija. Taigi, AB Lietuvos radijo ir televizijos centro paslaugų spektras nuolat didėja. Teikiama vis daugiau paslaugų, neatsisakant jau teikiamų (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. AB Lietuvos radijo ir televizijos centro teikiamų pagrindinių ITT paslaugų plėtros chronologija 1926-2015 m.

Metai	Pradėta teikti ITT paslauga
1926 m.	Radijo transliacijų siuntimas
1957 m.	Televizijos transliacijų siuntimas
2001 m.	Duomenų perdavimo paslaugos (WiMax)
2012 m.	Duomenų centras
2015 m.	Duomenų perdavimo paslaugos (LTE)

Šaltinis. www.telecentras.lt

Viešoje erdvėje pasirodo pranešimų apie naujas iniciatyvas. Pavyzdžiui, AB Lietuvos radijo ir televizijos centras kalba apie ketinimus konsoliduoti atskirų valstybės institucijų valdomus tinklus ir jų pagrindu sukurti vieningą nacionalinį didelės spartos duomenų perdavimo tinklą¹.

Šią idėją, tikėtina, palaiko ir LR vidaus reikalų ministerija (2016-10-03 interneto portalas „Delfi“⁽ⁱⁱ⁾). Ketinama kurti Kritinių komunikacijų tinklą kartu su LR susisiekimo ministerijos valdomu AB Lietuvos radijo ir televizijos centru, pasinaudojant pastarojo turima naujesne duomenų perdavimo infrastruktūra ir leidimu naudotis LTE (*angl.* Long Term Evolution) dažnius.

VĮ „Infostruktūra“

2017 m. planuojama LR susisiekimo ministerijos valdomos VĮ „Infostruktūra“ savininko teises ir pareigas ir perduoti LR krašto apsaugos ministerijai. Tai galimai yra daroma, siekiant konsoliduoti teikiamas ITT paslaugas. Vyriausybės ryšių centras prie LR krašto apsaugos ministerijos projektuoja, įrengia ir valdo įslaptintos informacijos perdavimo elektroninių ryšių tinklus. LR krašto apsaugos ministerija taip pat atsako už kibernetinės saugos užtikrinimą. VĮ „Infostruktūra“ valdo saugų valstybinį duomenų perdavimo tinklą (SVDPT) ir juo valstybinėms institucijoms teikia duomenų perdavimo paslaugas, užtikrina elektroninės informacijos saugą, t. y. teikia panašias paslaugas kaip ir Vyriausybės ryšių departamentas.

Atsižvelgiant į tai, kad abiejų subjektų veikla grindžiama siekiu užtikrinti valstybinės informacijos saugumą konsolidacijos idėja gali lemti teigiamas pasekmes: infrastruktūros panaudojimo efektyvumą ir didesnę paslaugų kokybę.

Informacinės visuomenės plėtros komitetas

Kitas IT konsolidacijos pavyzdys yra planuojamas vykdyti valstybės valdomų informacinių išteklių konsolidavimo procesas. Šio proceso koordinatoriumi paskirtas Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie LR susisiekimo ministerijos. 2014 m. apklausus 157 institucijas, Lietuvoje buvo suskaičiuota 91 valstybės informacinė sistema, 199 registrai/kadastrai, 99 duomenų centraiⁱⁱⁱ. 2012 m. IT paslaugų pirkimui, IT specialistų darbo užmokesčiui ir kitoms IT išlaidoms išleista beveik 60 mln. Eur. Konsolidavimu siekiama efektyviau naudoti valstybinius informacinių išteklių resursus, užtikrinti duomenų saugumą ir taupyti lėšas. Ar pavyks pasiekti šiuos tikslus, parodys ateitis.

Apibendrinant pateiktus pavyzdžius, matyti, kad nėra požymių, leidžiančių manyti, kad paslaugų spektro, tinklų konvergencijos ir infrastruktūros plėtra lėtės. Veikia atvirkščiai.

II. VALSTYBINIO KAPITALO JURIDINIŲ ASMENŲ TEIKIAMŲ ITT PASLAUGŲ ŽEMĖLAPIS

Valstybinio kapitalo juridinių asmenų teikiamų ITT paslaugų „žemėlapis“ atskleidžia konkrečias veiklas pagal Ekonominių veiklų rūšių klasifikatorių⁴ (EVRK^{iv}) ir jas atitinkančias ITT paslaugas, kurias teikia valstybinis sektorius.

3 lentelės konkretaus valstybinio kapitalo juridinio asmens eilutėje nurodyta veikla ne visada sutampa su šio juridinio asmens pagrindine veikla pagal EVRK. Pavyzdžiui, Informatikos ir ryšių departamento prie LR vidaus reikalų ministerijos pagrindine veikla pagal EVRK įvardinama Bendroji viešojo valdymo veikla, tačiau šis juridinis asmuo valdo beveik visą Lietuvos teritoriją dengiantį telekomunikacijų tinklą ir užsiima laidinio ryšio veikla.

Taip pat kiekviena paslauga yra įvertinta dviem aspektais (žr. 3 lentelės IV-V stulpelius): 1) pagal paslaugos

gavėjus: ar paslauga teikiama tik valstybiniam sektoriui, ar ir privačiam? ir 2) pagal paslaugos teikėjus: ar atitinkama ITT paslauga yra teikiama ne tik valstybinio, bet ir privataus kapitalo juridinių asmenų. Atsižvelgiant į 3 lentelėje pateiktą informaciją, atskleidžiančią šiuos du aspektus (žr. IV ir V stulpelius), visų valstybinio kapitalo juridinių asmenų teikiamos ITT paslaugos gali būti suskirstomos į keturias grupes pagal konkuravimo būdą (žr. 4 lentelę).

VI stulpelyje pateikta informacija parodo, ar konkretaus valstybinio kapitalo juridinio asmens įstatuose arba nuostatuose pateiktų veiklų sąrašas yra baigtinis ar ne, t. y., ar atitinkamas juridinio asmens veiklą reglamentuojantis dokumentas riboja ar neriboja galimų užsiimti veiklų skaičių.

⁴ Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriuje (EVRK) pateiktos veiklos atitinka veiklas, pateiktas ir ISIC (*angl.* International Standard Classification of all Economic Activities) bei NACE (*pranc.*

Nomenclature statistique des activités économiques dans la Communauté européenne) klasifikatoriuose.

3 lentelė. Valstybinio kapitalo juridiniai asmenys, jų teikiamos ITT paslaugos ir jų įvertinimas

Eil. Nr.	Valstybinis ITT paslaugos teikėjas (kontroliuojanti institucija)	EVRK nurodyta veikla Šiai veiklai priskirtinos juridinio asmens teikiamos paslaugos	Ar paslauga teikiama tik valstybiniam sektoriui? (Taip/Ne)	Ar paslauga yra teikiama ir privataus sektoriaus? (Taip/Ne)	Galimų užsiimti veiklų skaičiaus apribojimas (nuoroda į dokumentą)
I	II	III	IV	V	VI
1	AB Informacinio verslo paslaugų įmonė (LR statistikos departamentas)	Duomenų apdorojimo, interneto serverių paslaugų (prieglobos, angl. hosting) veikla: Mokesčių, sumokėtų naudojant Vieningą atsiskaitymo knygelę, duomenų konsolidavimas ir administravimas	Ne	Taip	Neribotas (Istatų 5 p.)
2	AB „Lietuvos geležinkeliai“ (LR susisiekimo ministerija)	Laidinio ryšio paslaugų veikla: Viešojo fiksuoto telefono ryšio paslaugos; Prieiga prie skirtųjų linijų; Prieiga prie ryšių kabelių kanalų sistemos.	Ne	Taip	Neribotas (Istatų ^v 8 p.)
3	AB Lietuvos radijo ir televizijos centras (LR susisiekimo ministerija)	Laidinio ryšio paslaugų veikla: Prieiga prie skirtųjų linijų.	Ne	Taip	Neribotas (Istatų 8 p.)
		Belaidžio ryšio paslaugų veikla: Televizijos ir radijo transliacijų perdavimo paslaugos; Interneto prieigos ir duomenų perdavimo paslaugos.			
		Duomenų apdorojimo, interneto serverių paslaugų (prieglobos) veikla: Duomenų centro ir IT paslaugos; Interneto svetainių priegloba; Virtualūs dedikuoti serveriai.			
4	Informatikos ir ryšių departamentas prie LR vidaus reikalų ministerijos	Laidinio ryšio paslaugų veikla: Vidaus reikalų telekomunikacinio tinklu teikiamos balso ir duomenų perdavimo paslaugos.	Taip	Ne	Neribotas (Nuostatų ^{vi} 14.4 p.)
5	UAB „Duomenų logistikos centras“ (LR energetikos ministerija)	Laidinio ryšio paslaugų veikla: Duomenų perdavimo paslaugos	Ne	Taip	Neribotas (Istatų 11 p.)
		Duomenų apdorojimo, interneto serverių paslaugų (prieglobos) veikla: Duomenų centrų (DATA IN, J13) paslaugos.			
6	UAB „Technologijų ir inovacijų centras“ (LR energetikos ministerija kartu su LR finansų ministerija)	Kompiuterių konsultacinė veikla: Telekomunikacinių paslaugų (duomenų perdavimo tinklo) kūrimas; Informacinių sistemų kūrimas, diegimas, administravimas.	Taip	Taip	Neribotas (Istatų 2.3 p.)
		Kompiuterinės įrangos tvarkyba: Kompiuterinių darbo vietų ir organizacinės technikos priežiūra; Techninės įrangos priežiūra ir administravimas.			
7	VĮ „Gis-centras“ (Nacionalinė žemės tarnyba prie LR žemės ūkio ministerijos)	Kompiuterių programavimo veikla: Geografinė informacijos sistema AKIS, skirta dirbti su geoinformaciniais duomenimis, ji leidžia įvesti ir redaguoti objektus, atrinkti juos pagal kriterijus, atlikti matavimus, maršrutizavimą ir kt.	Ne	Taip	Ribotas (Istatų ^{vii} 12 p.)
		Interneto vartų paslaugos: Lietuvos erdvinės informacijos portalas – www.geoportal.lt.			

8	VĮ „Infostruktūra“ (LR susisiekimo ministerija)	Laidinio ryšio paslaugų veikla: SVDPT teikiamos paslaugos tarpinstitucinio duomenų perdavimo paslaugos; Prisijungimo prie ES informacinių sistemų paslaugos.	Taip	Ne	Neribotas (Istatų ^{viii} 9.6 p.)
		Duomenų apdorojimo, interneto serverių paslaugų (prieglobos) veikla: Priegloba, kibernetinė sauga.			
		Kompiuterinės įrangos tvarkyba: Informacinių ryšių technologijų infrastruktūros teikimas (darbo vietos, vietiniai kompiuteriniai tinklai ir kt.), priežiūra.			
9	VĮ „Registru centras“ (LR teisingumo ministerija)	Duomenų apdorojimo, interneto serverių paslaugų (prieglobos) veikla: Priegloba.	Taip	Taip	Neribotas (Istatų ^{ix} 9.35.3 ir 9.36p.)
10	Vyriausybės ryšių centras prie LR krašto apsaugos ministerijos	Laidinio ryšio paslaugų veikla: Įslaptintos informacijos perdavimo elektroninių ryšių tinklų projektavimas, įrengimas ir valdymas.	Taip	Ne	Neribotas (Nuostatų ^x 13 p.)
11	VŠĮ „Plačiajuostis internetas“ (LR susisiekimo ministerija)	Laidinio ryšio paslaugų veikla: Prieiga prie skirtųjų linijų; Prieiga prie nenaudojamų šviesolaidinio ryšio skaidulų.	Ne	Ne	Neribotas ⁵ (Istatų ^{xi} 9.10 p.)
		Belaidžio ryšio paslaugų veikla: Prieiga prie bokštų, skirtų judriojo ryšio bazinėms stotims įrengti (planuojama veikla).	Ne	Ne	

Žymėjimų reikšmės 3 lentelėje:

III stulpelyje: mėlyna spalva pažymėta ta veikla, kuri nurodyta kaip pagrindinė veikla EVRK, kuria užsiima konkretus juridinis asmuo.
<i>Pastaba.</i> IV ir V stulpelio spalvos (geltona, žalia, rausva) atitinka 4 lentelėje atitinkama spalva pažymėtą ir apibūdintą konkuravimo būdą.
VI stulpelyje: „Neribotas“ – juridinis asmuo gali užsiimti konkrečiomis atitinkamuose dokumentuose nurodytomis veiklomis.
VI stulpelyje: „Ribotas“ – juridinis asmuo gali užsiimti konkrečiomis atitinkamuose dokumentuose nurodytomis veiklomis ir kitomis veiklomis.

II. VALSTYBINIO KAPITALO JURIDINIŲ ASMENŲ KONKURAVIMO BŪDAI, TEIKIANT ITT PASLAUGAS

Pagal atsakymus į du 3 lentelėje pateiktus klausimus (žr. 3 lentelės IV ir V stulpelius) – „Ar paslauga teikiama tik valstybiniam sektoriui?“ ir „Ar paslaugą teikia ir privatus sektorius?“ – galima spręsti apie valstybinio

kapitalo juridinio asmens dalyvavimo ITT paslaugų rinkoje pobūdį ir konkuravimo būdą. Pagal tai visus valstybinio kapitalo juridinius asmenis galima suskirstyti į keturias grupes (žr. 4 lentelę).

⁵ EK 2009-07-17 sprendimo dėl valstybės pagalbos N 183/2009 – 45 d) punkte numatyta, kad „Operatorius neteiks mažmeninių paslaugų galutiniams vartotojams“.

4 lentelė. Valstybinio kapitalo juridinių asmenų teikiamų ITT paslaugų klasifikacija pagal konkuravimo būdą

		PASLAUGOS TEIKĖJAI	
		Tik valstybinio kapitalo juridiniai asmenys	Valstybinio ir privataus kapitalo juridiniai asmenys
PASLAUGOS GAVĖJAI	Tik valstybinis sektorius	<p>„Išskirtinių savybių paslaugų teikėjai“</p> <p><i>Valstybinio kapitalo juridinis asmuo ITT paslaugas teikia tik valstybiniam sektoriui, atitinkama paslauga privataus sektoriaus nėra teikiama.</i></p> <p>Tokia situacija gali susidaryti, kai valstybiniam sektoriui yra būtina išskirtinėmis savybėmis pasižyminti ITT paslauga (pvz., ypatingi saugumo reikalavimai).</p> <p>Yra reikalingi aiškūs kriterijai, kurie leistų nustatyti, kada išskirtinių savybių ITT paslaugos poreikis yra pagrįstas, o kada jis yra perteklinis.</p>	<p>„Paklausos mažintojai“</p> <p><i>Valstybinio kapitalo juridinis asmuo ITT paslaugas teikia tik valstybiniam sektoriui, tačiau analogiška paslauga yra teikiama ir privataus sektoriaus.</i></p> <p>Juridinis asmuo savo veikla daro įtaką konkurencijos procesams tiek, kiek savo turima paklausa sumažina potencialią kitiems teikėjams tenkančią paklausą.</p> <p>Šiuo atveju valstybinio kapitalo juridinis asmuo galėtų įsigyti atitinkamą ITT sprendimą iš privataus sektoriaus ir mažmeninę ITT paslaugą visuomenei teikti naudojantis šiuo sprendimu.</p>
	Valstybinis ir privatus sektorius	<p>„Ekonomiškai neefektyvių paslaugų teikėjai“</p> <p><i>Išimtinai tik valstybinio kapitalo juridiniai asmenys ITT paslaugas teikia tiek valstybiniam, tiek privačiam sektoriams.</i></p> <p>Ši situacija gali susidaryti, kai privatus teikėjas į rinką įeiti negali dėl šių priežasčių: 1) valdžios reguliavimas sukuria dirbtinius įėjimo į rinką barjerus; 2) net ir nesant reguliavimo, įėjimo į rinką kaštai yra pernelyg dideli, atsižvelgiant į galimą investicijų atsipirkimo laikotarpį ir (arba) nepakankamą paklausos dydį.</p>	<p>„Konkurentai“</p> <p><i>Valstybinio kapitalo juridinis asmuo, teikdamas ITT paslaugas rinkoje, veikia kaip privatus ūkio subjektas.</i></p> <p>Valstybinio kapitalo juridiniai asmenys konkuruoja ITT paslaugos rinkoje kaip bet kuris kitas atitinkamos paslaugos teikėjas. Tačiau valstybinio ir privataus kapitalo juridinių asmenų tarpusavio konkurencijos negalima pavadinti lygiaverte, dėl skirtingų veiklos finansavimo šaltinių ir skirtingų galimybių naudotis derybine galia. Tai sukuria prielaidas konkurencijos pažeidimui.</p>

Valstybinio kapitalo juridinių asmenų teikiamas ITT paslaugas pagal jų gavėjus ir teikėjus galima priskirti vienam iš 4-rių galimų konkuravimo būdų (žr. 4 lentelę):

„Konkurentai“. 5 iš 11 valstybinio kapitalo juridinių asmenų, teikiančių ITT paslaugas, šioje rinkoje konkuruoja su privačiais asmenimis (žr. 3 lentelės IV ir V stulpelius).

„Išskirtinių savybių paslaugų teikėjai“. 3 juridiniai asmenys (Informatikos ir ryšių departamentas prie LR vidaus reikalų ministerijos; VĮ „Infostruktūra“ ir Vyriausybės ryšių centras prie LR krašto apsaugos ministerijos) ITT paslaugas teikė tik valstybiniam sektoriui. Šių asmenų teikiamos paslaugos apibūdinamos kaip išskirtinių saugumo savybių reikalaujančios paslaugos. Todėl darytina išvada, kad privatūs juridiniai asmenys atitinkamų paslaugų neteikia. Tačiau nėra aiškių kriterijų, kurie leistų nustatyti, kada yra pagrįstas išskirtinių savybių ITT paslaugos poreikis, o kada jis yra perteklinis. Tuo atveju, jei išskirtinių savybių reikalavimas pasirodytų nepagrįstas, šias paslaugas galėtų teikti ir privatus sektorius. Pažymėtina, kad visi 3 ūkio subjektai teikė panašias paslaugas, kurios visos priskiriamos Laidinio ryšio veiklos klasei pagal EVRK. Šių juridinių asmenų vykdoma veikla yra istoriškai susiklosčiusi, tinklai yra pasenę ir neatitinka šiuo metu rinkoje teikiamų atitinkamų paslaugų kokybės. Saugumo užtikrinimo, kuriuo ir grindžiama ši veikla, lygis taip pat kelia abejonių. Pavyzdžiui, 2016 m. pavasarį

VŠĮ „Infostruktūra“ patyrė kibernetinę ataką, kurios metu nukentėjo keliolikos valstybinių institucijų informacinių technologijų sistemos^{xii}.

„Paklausos mažintojai“. Valstybinio kapitalo juridiniai asmenys priskirtini šiam konkuravimo būdai, kai ITT paslauga yra teikiama tik valstybiniam sektoriui, tačiau analogiška paslauga yra teikiama ir privataus sektoriaus. Kadangi šios paslaugos niekuo nesiskiria nuo tų, kurias teikia privatus sektorius, nėra priežasčių, kodėl konkretūs ITT sprendimai negalėtų būti įsigijami rinkoje ir jų pagrindu teikiamos mažmeninės ITT paslaugos visuomenei. Šiai grupei priskiriami VĮ „Registruų centras“, teikiantis prieglobos paslaugas kelioms kitoms valstybinėms institucijoms ir UAB „Technologijų ir inovacijų centras“, teikiantis kompiuterių programavimo ir tvarkybos paslaugas kitoms Lietuvos energijos grupės įmonėms.

„Ekonomiškai neefektyvių paslaugų teikėjai“. 1 valstybinio kapitalo juridinis asmuo (VŠĮ „Plačiajuostis internetas“) tiek valstybiniam, tiek privačiam sektoriams teikė ITT paslaugas tam tikrose Lietuvos teritorijose, kuriose dėl nepakankamos paklausos atitinkamų paslaugų privatus sektorius neteikia.

Valstybė ITT paslaugas teikia susidurdama su įvairiais konkuravimo būdais. Kriterijai, kurie leistų nustatyti, kodėl vienu ar kitu atveju pasirenkama tam tikras konkuravimo būdas, nenustatyti.

III. KĄ ATSKLEIDŽIA ITT PASLAUGŲ ŽEMĖLAPIS?

Valdžia dalyvauja daugelyje ITT paslaugų teikimo veiklų

EVRK, kuriame išvardintos visos ekonominių veiklų rūšys^{xiii}, yra 10 veiklų klasių, kurios atitinka apibrėžtą ITT paslaugos sąvoką. Septyniomis iš jų užsiėmė valstybinio kapitalo juridiniai asmenys. Palydovinio ryšio paslaugų, Kompiuterinės įrangos tvarkybos ir Kompiuterinių žaidimų leidybos veiklose valdiško kapitalo juridinių asmenų dalyvavimas nenustatytas.

Didelė juridinių formų ir kontroliuojančių institucijų įvairovė

Valstybiniai ITT paslaugų teikėjai turi įvairias juridines formas: 3 valstybinės įmonės (VĮ), 3 akcinės bendrovės (AB), 2 uždarnosios akcinės bendrovės (UAB), 1 viešoji įstaiga (VŠĮ), 1 ryšių centras ir 1 ryšių departamentas prie ministerijų. Šie juridiniai asmenys yra kontroliuojami 6 Lietuvos Respublikos (LR) ministerijų ir LR statistikos departamento. Daugiausia valdiškų ITT paslaugų teikėjų, t. y. 5, yra įsteigusi LR susisiekimo ministerija, po 1 ITT paslaugų teikėją kontroliuoja LR statistikos departamentas, LR žemės ūkio ministerija, LR vidaus reikalų ministerija, LR energetikos ministerijos globai pavesta 1,5 ITT paslaugas teikiančio ūkio subjekto, nes viena jų kontroliuojama kartu su LR finansų ministerija.

Populiariausios ITT paslaugų veiklos valstybinio kapitalo požiūriu

Gausiausios valdžios dalyvavimu ITT paslaugų EVRK klasės yra šios: Laidinio ryšio paslaugų ir Duomenų apdorojimo, interneto serverių paslaugų (prieiglos) ir susijusios veiklos. Šiomis veiklomis užsiėmė atitinkamai 7 ir 5 valstybinio kapitalo juridiniai asmenys. Kompiuterinės įrangos tvarkybos veikla užsiėmė 2 valstybinio kapitalo juridiniai asmenys. Kitose 4 klasėse (Belaidžio ryšio paslaugų veikla, kompiuterių programavimo veikla, Kompiuterių konsultacinė veikla ir Interneto vartų paslaugos) veikė po 1 valdišką juridinį asmenį.

Valstybinio kapitalo ūkio subjektų ITT paslaugų veiklos diversifikavimas

Valstybinio kapitalo juridiniai asmenys užsiėmė nuo 1 iki 3 ITT paslaugų teikimo veiklomis pagal EVRK. Pavyzdžiui: AB Lietuvos radijo ir televizijos centro,

VĮ „Infostruktūra“ teikiamos ITT paslaugos pasiskirsto po 3 skirtingas veiklas, UAB „Duomenų logistikos centras“ ir UAB „Technologijų ir inovacijų centras“ – po 2, likę 6 ITT paslaugų teikėjai užsiima viena ITT paslaugų teikimo veikla. Pastebima tendencija, kad valstybinio kapitalo juridiniams asmenims pradėjus teikti vieną ITT paslaugą, imama teikti ir daugiau ITT paslaugų.

Įstatuose nėra kliūčių valstybinio kapitalo plėtrai ITT paslaugų rinkose

Visų nurodytų juridinių asmenų veikla yra apibrėžta konkretaus ūkio subjekto įstatuose, išskyrus Informatikos ir ryšių departamentą prie LR vidaus reikalų ministerijos, kurio veiklą nustato nuostatai. Tiek įstatuose, tiek nuostatuose pateikiamas veiklų, kuriomis gali užsiimti konkretus juridinis asmuo, sąrašas. Pagal pateikiamus šių juridinių asmenų galimų užsiimti veiklų sąrašus nustatyta, kad tik 1 (VĮ „Gis-centras“) iš 11 valstybinių ITT paslaugų teikėjų įstatuose nurodytas baigtinis galimų užsiimti veiklų skaičius. Visų kitų juridinių asmenų atitinkamuose dokumentuose yra nuostata, leidžiančių užsiimti bet kuria kita LR teisės aktams ir veiklos tikslams neprieštaraujančia veikla. Šis faktas leidžia daryti išvadą, kad nėra kliūčių esamų valstybinio kapitalo ūkio subjektų veiklos plėtrai.

Nėra sistemos, kas kokia veikla turėtų užsiimti ir koks konkuravimo būdas turėtų būti pasirinktas

7 iš 11 valstybinio kapitalo juridinių asmenų nurodė ITT paslaugų teikimo veiklą pagal EVRK kaip pagrindinę jų veiklą (žr. 3 lentelės 3 stulpelis, mėlyna spalva). Likusių 4 juridinių asmenų teikiamos ITT paslaugos nėra pagrindinė jų vykdoma veikla. Tai rodo, kad ITT paslaugų teikimo veikla gali būti konkretaus juridinio asmens egzistavimo tikslas arba papildoma veikla, visiškai nesusijusi su pagrindine. Pavyzdžiui, AB „Lietuvos geležinkeliai“ pagrindinė veikla pagal EVRK nurodyta „Krovininis geležinkelių transportas“, VĮ „Registru centras“ – „Teisinė veikla“. Taip pat pažymėtina, kad plėsti ITT paslaugų veiklą yra labiau linkę tie valstybinio kapitalo juridiniai asmenys, kurių pagrindinė veikla pagal EVRK nurodyta ITT paslaugų teikimo veikla. Nei vieny, nei kitų asmenų koreliacija su konkrečiu konkuravimo būdu nenustatyta.

IŠVADOS

1. EVRK yra 10 veiklų klasių, kurios atitinka apibrėžtą ITT paslaugos sąvoką. 7-iomis iš jų užsiėmė 11 valstybinio kapitalo juridinių asmenų.
2. Valstybiniai ITT paslaugų teikėjai turi įvairias juridines formas: 3 valstybinės įmonės (VĮ), 3 akcinės bendrovės (AB), 2 uždarnosios akcinės bendrovės (UAB), 1 viešoji įstaiga (VŠĮ), 1 ryšių centras ir 1 ryšių departamentas prie ministerijų.
3. Juridiniai asmenys yra ne mažiau nei 50 proc. balsų kontroliuojami 6 LR ministerijų ir LR statistikos departamento. Daugiausia valdiškų ITT paslaugų teikėjų, t. y. 5, yra įsteigusi LR susisiekimo ministerija.
4. Gausiausios valdžios dalyvavimu ITT paslaugų EVRK klasės yra šios: Laidinio ryšio paslaugų ir Duomenų apdorojimo, interneto serverių paslaugų (prieglobos) veiklos.
5. Valstybinio kapitalo juridiniai asmenys užsiėmė nuo 3 iki 1 ITT paslaugų teikimo veiklomis pagal EVRK.
6. Požymių, leidžiančių manyti, kad paslaugų spektro, tinklų konvergencijos ir infrastruktūros plėtra lėtės, nenustatyta.
7. Valstybinio kapitalo juridinių asmenų teikiamos ITT paslaugos pagal jų santykį su konkurencija pasiskirsto 4-iose grupėse iš 4-ių.
8. Beveik pusė (5 iš 11) valstybinio kapitalo juridinių asmenų ITT paslaugas teikia tiesiogiai konkuruodami su privačiais atitinkamų paslaugų teikėjais.
9. Nėra aiškios takoskyros tarp funkcijų, kurias turėtų vykdyti valstybinis sektorius ir kurias privatus sektorius, kaip ir nėra kriterijų, pagal kuriuos būtų galima nustatyti šią ribą.
10. Beveik absoliučios daugumos (10 iš 11) valstybinio kapitalo ITT paslaugų teikėjų įstatuose (arba nuostatuose) pateiktas galimų užsiimti veiklų sąrašas yra neribotas. Nėra formalių kliūčių esamų valstybinio kapitalo juridinių asmenų veiklos plėtrai.

Didelė valstybinio kapitalo juridinių asmenų teikiamų ITT paslaugų įvairovė, šių ūkio subjektų išsibarstymas po skirtingas kontroliuojančias institucijas, skirtingas konkuravimo lygmens pasirinkimas rodo, kad valstybės veikimas ITT paslaugų rinkoje yra chaotiškas. Tą patvirtina ir faktas, kad nėra vieningų kriterijų, kurie leistų valstybei kiekvienu atveju vienareikšmiškai nuspręsti, ar pradėti teikti ITT paslaugą ir kokią konkuravimo formą rinktis. Tai kelia abejones dėl priimtų sprendimų efektyvumo. Atsižvelgiant į tai, kad nėra formalių kliūčių esamų valstybinio kapitalo juridinių asmenų veiklos plėtrai ir į valstybinių ITT paslaugų plėtros procesus, tikėtina, kad ši valstybės finansuojamos chaotiškos plėtros tendencija išliks.

ⁱ 2016-11-11 dienraštis „Lietuvos rytas“

ⁱⁱ <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vrm-uzmojai-ar-tikrai-negalima-pigiau.d?id=72452468>

ⁱⁱⁱ http://ivpk.lrv.lt/uploads/ivpk/documents/files/IVPK_leidiniai/VIII%20konsolidavimas%20-%20R2%20ataskaitos%20santrauka%20-%2020141010%20-%20v3_00_.pdf

^{iv} <http://osp.stat.gov.lt/static/evrk2.htm>

^v http://www.litrail.lt/viesuju-pirkimu-dokumentai?p_p_auth=20POS0aB&p_p_id=101&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&_101_struts_action=%2Fasset_publisher%2Fview_content&_101_returnToFullPageURL=%2Fviesuju-pirkimu-dokumentai&_101_assetEntryId=1888058&_101_type=document&redirect=http%3A%2F%2Fwww.litrail.lt%2Fviesuju-pirkimu-dokumentai%3Fp_p_id%3D3%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dmaximized%26p_p_mode%3Dview%26_3_groupId%3D0%26_3_keywords%3D%25C4%25AFstatai%26_3_struts_action%3D%252Fsearch%252Fsearch%26_3_redirect%3D%252Fviesuju-pirkimu-dokumentai

^{vi} <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2CB04FE21CFB>

^{vii} file:///C:/Users/LLRI/Downloads/GIS-CENTRO%20ISTATAI_20170105.pdf

^{viii} <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.545F8C716073>

^{ix} <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d1ce0b503c3a11e6bcc5c96b48152012>

^x <http://www.vrc.lt/lt/veikla>

^{xi} https://www.placiuostis.lt/documents/PI_istatai.pdf

^{xii} <http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/169871>

^{xiii} <https://osp.stat.gov.lt/600>